

Szász Róbert ezredes:

A SIVATAGI VIHAR TAPASZTALATAI 30 ÉV TÁVLATÁBAN

„A szárazföldi erő és a légiereő egyenlő és egymástól kölcsönösen függő erők; egyik sem a másik kiegészítője.”¹

DOI: 10.35926/HSZ.2021.5.11

ÖSSZEFOGLALÓ: *Mintegy 30 évvel ezelőtt, Kuvait 1990-es iraki megszállásának idején – dacára a második világháború óta megvívott csaták tapasztalatai alapján kiadott irányelveknek – az amerikai fegyveres erők különböző szintű vezetői és szakértői még mindig azon vitáztak, hogy mi is a légiereő szerepe egy összhaderőnemi műveletben. A „szárazföld” berkeiben népszerű elmélet alapján – amit szerintük az 1980-as években kiadott AirLand Battle doktrína is alátámasztott – a légiereő kizárólagosan a szárazföldi erők támogatására hivatott. A problémát mélyítette, hogy a légiereő egyes vezetői – köztük a Harcászati Légi Parancsnokság (Tactical Air Command, ma Air Combat Command) akkori parancsnoka, Robert D. Russ tábornok – szintén támogatták ezt a nézetet. A légiereő doktrínákkal foglalkozó szakértői szerint azonban az AirLand Battle doktrína csak a szárazföldi repülőerőkre (Army Aviation) vonatkozik, és nem a légiereőre. A másik oldal egyik jeles képviselője John A. Warden III ezredes – a Pentagon akkori egyik hírhedt/híres elemzője – volt, aki szerint a légiereő a többi haderőnem támogatásával akár fő szerepet is játszhat egy összhaderőnemi műveletben. Az elméleti csatározások természetesen nem sok hatással lehettek volna a kuvaiti válságra, ha az annak megoldásával megbízott Központi Parancsnokság (CENTCOM²) parancsnoka, H. Norman Schwarzkopf tábornok mint főparancsnok (JFC³) és Charles A. Horner tábornok, a CENTCOM légiereő komponensének parancsnoka (JFACC⁴) nem jutnak arra a következtetésre, hogy ezt a háborút csak a légiereő újszerű alkalmazásával tudják hatékonyan megvívni.*

A tanulmány szerzője a több mint három évtizeddel ezelőtti események felidézésén és elemzésén túlmenően igyekszik levonni azok máig ható tanulságait is.

KULCSSZAVAK: Sivataagi Vihar, Schwarzkopf tábornok, AirLand Battle doktrína, összhaderőnemi együttműködés

¹ „Land power and airpower are co-equal and interdependent forces; neither is an auxiliary of the other.” US Army Field Manual 100-20 – The Command and Employment of Air Power. Chapter 1, Section I, Relationship of forces, 1943. <https://www.ibiblio.org/hyperwar/USA/ref/FM/FM100-20/index.html> (Letöltés időpontja: 2021. 03. 17.)

² United States Central Command.

³ Joint Force Commander.

⁴ Joint Forces Air Component Commander.

AZ ÚTTÖRŐK

Először vizsgáljuk meg, hogyan jöttek létre az egyes légierők, így könnyebb megérteni, miért is volt a Sivatagi Vihar (*Desert Storm*) elnevezésű hadművelet olyan meghatározó jelentőségű. A nemzeti légierők megjelenése természetesen nem egyszerre történt a világ hadseregeiben. Nagy-Britanniában például már közvetlenül az első világháborút követően létrejött az önálló Királyi Légierő (RAF⁵). Ez nagyban köszönhető volt a kor egyik nagy brit úttörőjének, Hugh Trenchard tábornoknak, aki kalandos karrier után az első világháborúban a Franciaországban harcoló brit repülőerők parancsnoka lett, majd kidolgozta és eredményesen alkalmazta a repülő fegyvernem újszerű tervezési és harcászati eljárásait, valamint rájött arra, hogyan lehet alkalmazni a repülőgépeket támadó feladatkörben. Trenchard tábornok a háború vége felé, 1918. április 1-jén megalakult RAF első parancsnoka lett. A köztudottan nehéz természetű Trenchard annak köszönhetette sikerét, hogy akaratossága ellenére olyan kulcsbeosztásban lévő emberekkel tudott jó munkakapcsolatot kialakítani, mint az akkori had- és légügyi államtitkár, Winston Churchill, akivel fiatal tisztként együtt szolgált Indiában.⁶

1917 tavaszán egy amerikai repülőőrnagy, bizonyos William „Billy” Mitchell érkezett Franciaországba. Első útja egy vidéki házhoz vezetett. Ez a ház volt Trenchard tábornok főhadiszállása. Az elbeszélések alapján Mitchell addig nem volt hajlandó távozni, amíg Trenchard el nem mondott neki mindent a brit repülőerők összetételéről, felszereléséről és a műveletek tapasztalatairól. Mivel Mitchell nem kevésbé volt erős személyiség, mint Trenchard, ezért a két úttörő hamar egy hullámhosszra került.⁷ Együttműködésük sikerének egyik jelentős bizonyítéka az 1918. szeptember 12–15. között megvívott saint-mihieli csata, ahol a koalíciós erők John J. Pershing tábornok vezetésével, 18 hadosztály (660 ezer katona), 419 harckocsi és több mint 1400 repülőgép bevetésével győzelmet arattak a német erők felett. Az első világháború után Billy Mitchell tábornok már az amerikai hadsereg Franciaországban állomásozó repülő fegyvernemének (*US Army Air Service*) parancsnokaként nagy tervekkel érkezett haza. Sokan azt várták, hogy kinevezik a teljes (békeidős) *Air Service* parancsnokának, de ehelyett a háború utáni átszervezéseknek köszönhetően előbb alezredesti, ezredesti, majd 1921. április 21-től az *Air Service* parancsnokhelyetteseként ismét tábornoki rendfokozatban próbálta a légierőt, mint önálló haderőnemet létrehozni és nézeteit népszerűsíteni. Nézetei újszerű elveken alapultak, amelyeket olyan európai gondolkodók fektettek le, mint az olasz Giulio Douhet, a brit Hugh M. Trenchard és a német Walther Wever tábornokok.

Mitchell háborús tapasztalata sajnos nem sokat segített a politikai csatatéren. Hazatérvén hamar szembesült a szárazföldi csapatok és a haditengerészet vezetőinek konzervatív és kételkedő gondolkodásával. Az volt a véleménye, hogy a légierőnek 10 éven belül komoly szerepe lesz a háborúk megvívásában, ezért annak önálló, a szárazfölddel és a haditengerészettel egyenértékű haderőnemmé kell válnia. Természetesen a másik két haderőnem és az őket támogató politikusok ezt nem nézték jó szemmel. Főleg a haditengerészetnek sértették az érdekeit azok a nézetei, miszerint a jövő háborúiban a fő szerep a légierőé lesz, és velük szemben a csatahajók teljesen védtelenek lesznek. Ennek bizonyítására sikerült kiharcolnia, hogy teszteket hajtsanak végre kiselejtezett és zsákmányolt hadihajók ellen. Természetesen

⁵ Royal Air Force.

⁶ Rebecca Grant: Trenchard at the Creation. *Air Force Magazine*, 01. 02. 2004. <https://www.airforcemag.com/article/0204trench/> (Letöltés időpontja: 2021. 03. 17.)

⁷ Uo.

a tesztek a haditengerészet igyekezett minden rendelkezésre álló módon akadályozni vagy lehetetlen szabályokkal eredménytelenné tenni. A tesztek sikere ellenére az eredmény csak a haditengerészeti vezetők és a Mitchell közötti viszony elmérgesedése lett.⁸

Az *Air Service* parancsnokhelyettesi pozíciójában Mitchell mindent megtett a repülőerők fejlődésének elősegítésére, amit sokan csak pénz pazarlásnak tekintettek. Támogatta a különböző technikai (turbófeltöltők, motorok) és fegyverfejlesztési (bombák, torpedók) projekteket, buzdított a sebességi, magassági, távolsági repülési rekordok megdöntésére.

Bár a közvélemény támogatta és számos fiatal, lelkes követője volt (még a haditengerészetben belül is), a tábormokok és az admirálisok többsége szerette volna, ha távozik a közéletből. Az 1925. április 26-án lejárató megbízatását ezért nem hosszabbították meg, majd ezredesi rendfokozatban kapott beosztást a 8. hadtestnél. Ezt természetesen visszalépésként értékelte, és amikor a haditengerészet néhány tengerészeti repülőbalesetet arra használt fel, hogy a közvélemény előtt lejárassa a repülő fegyvernem képességeit, Mitchell – talán kicsit megdöbbenve – a nyilvánosság felé fordult. A szárazföldi és a haditengerészeti vezetőket hozzá nem értéssel vádolta, aminek az eredménye természetesen hadbíróvá lett, ahol bűnösnek találták és 5 évre felfüggesztették a szolgálat alól, teljes fizetésmegvonással. Az Amerikai Egyesült Államok elnöke a helyzet súlyosságát érzékelve a felére csökkentette a fizetésmegvonást, de ezzel sem tudta megakadályozni, hogy Billy Mitchell 1926. február 1-jén leszereljen.

A tárgyaláson két fiatal őrnagy vallott mellette. Az egyik Henry H. „Hap” Arnold, aki a második világháború alatt az amerikai repülőerők (*U.S. Army Air Force*) parancsnoka volt, és nagy szerepet játszott abban, hogy a háború után megalakult az önálló amerikai légierő (*U.S. Air Force*). Mind a mai napig ő az egyetlen ötcsillagos amerikai légierős tábormok. A másik őrnagy egy bizonyos Carl A. Spaatz volt, aki később az 1947. szeptember 18-án önálló haderőnévként megalakult *U.S. Air Force* első parancsnoka lett.⁹

Billy Mitchell civilként is folytatta munkásságát és harcát az önálló légierő érdekében, 1936. február 19-én azonban szívproblémák és influenza következtében 56 évesen elhunyt, így már nem láthatta, hogy az álma valóra válik.

Kérdéshatár, mi köze Billy Mitchellnek a Sivatagi Viharhoz? Amellett, hogy ő volt az első, aki szembesült a haderőnevek közötti rivalizálással és a rossz kommunikáció káros következményeivel, van egy ember, akit legtöbbször hozzá hasonlítanak. Ez pedig nem más, mint a bevezetőben már említett John A. Warden III ezredes, aki amellett, hogy korunk egyik kiemelkedő gondolkodója és a légierő műveleti szintű alkalmazásának nagy úttörője, elöljárói szerint egy kissé nehezen kezelhető „erős” személyiség.

Warden az ott tanult alapján már az akadémián úgy vélte, hogy a szárazföldi erők mellett a légierőnek csak másodlagos szerep jutna egy háborúban. Az 1969-ben Vietnámban lerepült 266 éves bevetés után sem győződött meg ennek az ellenkezőjéről. Meglátása szerint Vietnámban mindenki a legjobb tudása szerint tette a dolgát, mégsem sikerült megnyerni a háborút. A problémát a stratégiában látta. Szentül hitte, hogy egyértelmű célok és átfogó stratégiai terv nélkül nem lehet győzni. 1975-ben őrnagyként érkezett a Pentagonba, ahol a légierő tervező igazgatóságán a közel-keleti helyzet elemzése volt a feladata. Ekkor tűnt fel az elöljáróinak és a hírszerző közösségnek, hogy van érzéke a stratégiai gondolkodáshoz és a koncepció kidolgozáshoz, ami a pilóták körében elég ritka volt akkoriban. Egyfajta fény volt

⁸ Alfred F. Hurler: *Billy Mitchell: Crusader for Air Power*. Midland Books: No. 180, 2006.

⁹ John T. Correll: *The Billy Mitchell Court-Martial*. *Air Force Magazine*, 01. 08. 2012. <https://www.airforcemag.com/article/0812mitchell/> (Letöltés időpontja: 2021. 03. 18.)

az éjszakában, aki a szervezet és a saját fejlődése érdekében nem félt kiállni a nézetei mellett, akár az előjáróival szemben sem. Ellentmondásos figurává nőtte ki magát, aki – ha a szakmáról volt szó – nem volt hajlandó figyelembe venni semmilyen politikai vagy személyes érzékenységet. Ebben az időszakban kezdték el Billy Mitchellhez hasonlítani. További tanulmányok és parancsnoki beosztások után 1988-ban ezredesként tért vissza a Pentagonba, ahol a légierő stratégiai és doktrinális tervező részlegének lett az igazgatóhelyettese.¹⁰

A SIVATAGI VIHAR¹¹

1990. augusztus 2-án Irak lerohanta Kuvaitot. A térség egyik legnagyobb hadserege akár tovább is vonulhatott volna, Szaúd-Arábia keleti tartományát is elfoglalva. Az amerikai politikai vezetés felajánlotta segítségét Fahd szaúdi királynak, aki el is fogadta azt. Augusztus 8-án az első amerikai erők megérkeztek a térségbe. A kezdeti felvonulási művelet neve *Desert Shield* (Sivatagi Pajzs) volt, aminek a megtervezését és végrehajtását a CENTCOM kapta meg feladatul. Richard B. Cheney amerikai védelmi miniszter, Schwarzkopf tábornok (JFC), Horner tábornok (JFACC) és John J. Yeosock tábornok – a műveletre kijelölt szárazföldi erők parancsnoka – Szaúd-Arábiába utaztak, hogy konzultáljanak Fahd királlyal és előkészítsék a műveletet. A védelmi miniszter és Schwarzkopf tábornok hazautazása után az előretolt parancsnokságon a rangidős parancsok Horner lett, ami az első jele volt annak, hogy ez a művelet más lesz, mint az eddigiek.

Schwarzkopf tábornok hazaérkezve megbízta a Pentagont, hogy készítsenek egy előzetes stratégiai tervet, amelynek a kezdeti fázisban elsősorban a légierő átfogó alkalmazásán kellett alapulnia. Schwarzkopf tábornok nem a légierőben való hite miatt döntött úgy, hogy a légi műveletekre fekteti a hangsúlyt, hanem mert pontosan tudta, hogy nem áll akkora szárazföldi erő a rendelkezésére, hogy nagy veszteségek nélkül meg tudja nyerni a háborút. A nagy veszteségek árán „megnyert” háborúk hatásaira pedig még tisztán emlékezett a Vietnámban töltött időszakából. Tudta, hogy legalább két hónapra lesz szüksége csak ahhoz, hogy elég erőt vonulasson fel az esetlegesen támadó iraki erők megállítására. A kezdeti tervek alapján csak egy hadtestnyi erővel rendelkezett, ami a számításaik szerint csak akkor lett volna elegendő egy támadó művelethez, ha a légierő legalább 50%-kal csökkenti az iraki erők harcértékét. Ez akkor sem változott, mikor több erőforrást kapott, mivel a későbbi elemzések alapján az iraki haderőt a korábbiánál potensebbnek értékelték.

Schwarzkopf tábornok – Colin Powell tábornokkal, az Egyesített Vezérkar akkori főnökével (CJCS¹²) egyeztetve – felkérte a légierőt, hogy szakértői készítsenek egy, az iraki haderő ellen irányuló támadó légi műveleti tervet. A légierő vezetésén – többek között az *AirLand Battle* doktrínát támogató Robert D. Russ tábornokon – keresztül érkező kérés a véletlennek köszönhetően eljutott oda, ahová Russ tábornok a legkevésbé szerette volna, hogy eljusson: a Pentagon légierő tervező részlegébe, az úgynevezett *Checkmate* részlegbe, amelynek nem más volt akkor a vezetője, mint John A. Warden III ezredes. Mondhatnánk, hogy a többi már történelem, de a helyzet nem volt ennyire egyszerű. Warden csapata gyorsan cselekedett. Begyűjtöttek minden használható embert, aki elérhető volt, köztük David

¹⁰ John Andreas Olsen: *John Warden and the Renaissance of American Air Power*. Washington D.C., Potomac Books, 2007.

¹¹ John T. Correll: *The Strategy of Desert Storm*. Air Force Magazine, 01. 01. 2006. <https://www.airforcemag.com/article/0106storm/> (Letöltés időpontja: 2021. 03. 18.)

¹² Chairman of the Joint Chief of Staff.

A. Deptula alezredest, akire fontos szerep várt a későbbiekben. Warden hozzáférést kért és kapott a légierős és más washingtoni felderítési információkhoz. Pár nap alatt előálltak egy tervvel, amelynek az *Instant Thunder* (Azonnali Dörgés) fedőnevet adták, ami napi 500 repülőgép-bevetéssel 6-9 nap alatt biztosította volna az Irakban állomásozó főerők megbénítását. Warden augusztus 10-én közvetlenül Schwarzkopf tábornoknak, majd 11-én Powell tábornoknak jelentette a terv részleteiről. Mindkettőnek tetszett – azzal a kikötéssel, hogy az iraki szárazföldi erők pusztítására nagyobb hangsúlyt kell fektetni. Powell nem szeretne volna, hogy ha a hátszág támadása miatt Irak kivonja a csapatait Kuvaitból, ő el akarta pusztítani a megszálló erőket. Russ tábornok időközben megpróbálkozott egy másik terv elkészítésével háttérbe szorítani Wardent, de nem járt sikerrel.

Augusztus 20-án Schwarzkopf tábornok parancsára Warden Rijádba utazott, hogy Horner tábornoknak is jelentsen a tervről, a jelentése azonban nem sikerült túl jól. Warden tudományos és történelmi felvezetője nem aratott nagy sikert Hornernél, ami valószínűleg rányomta a bélyegét a jelentés szakmai részére is. Mindent egybevetve Horner elfogadta a tervet kiindulási alapként, és hazaküldte Wardent, de megkért pár embert a *Checkmate* részlegről, hogy maradjanak. A maradék között volt Deptula alezredest is, aki a támadó légi műveletek tervezéséért volt felelős a későbbiekben. Deptula a tervezések folyamán nagyban támaszkodott Wardenre és a *Checkmate* otthon maradt állományára, akik minden lehetséges forrásból ellátták információval.

Horner a légi műveletek további tervezésének vezetésére felkérte Buster C. Glosson dandártábornokot, aki a tervezőrészleget a Szaudi Királyi Légierő parancsnokságának pincéjében alakította ki, amelyet később csak *Black Hole* (Fekete Lyuk) néven emlegettek. A tervezőmunka nagy részét Deptula és csapata végezte. Az *Instant Thunder* tervre alapoztak, de a végeredmény annál sokkal nagyratörőbb lett. Az 1990. január 17-re kiadott légi harcparancs (ATO¹³) több mint 476 célpontot tartalmazott, szemben az *Instant Thunder* összesen 84 célpontjával.

AZ ÖSSZHADERŐNEMI LÉGIERŐ PROBLÉMÁI¹⁴

Schwarzkopf tábornok elképzelése alapján Horner tábornok rendelkezett minden olyan légi jármű felett, amely az összhaderőnemi célok elérése érdekében hajtott végre feladatot. A Stanley R. Arthur admirális parancsnoksága alatt álló haditengerészet merevszárnyú repülő erőinek nagy részének – más, kifejezetten haditengerészeti feladat hiányában – a JFACC szabott feladatot. A felmerülő problémákat főleg az okozta, hogy a haditengerészet nem rendelkezett semmilyen eszközzel és tapasztalattal a légi harcparancsok feldolgozásához. A napi 2-3 ezer bevetést tartalmazó ATO-k több száz oldalas dokumentumok voltak, és azokat kompatibilis elektronikus rendszerek hiányában nyomtatott formában kellett légi úton a hajókra szállítani. A feladatok és az információk kinyerése és feldolgozása így több órát vett igénybe.

Alapvető probléma volt, hogy a haderőnemek még mindig a régi „jól bevált”, a műveleti terület egymás közti felosztásában látták a megoldást az együttműködésre. A Walter E. Boomer tábornok által vezetett tengerészgyalogság (MARCENT¹⁵) a saját feladatok jelentős túltervezésével – ami a légi erőforrásaik kb. 50%-át jelentette – próbálta csökkenteni

¹³ Air Tasking Order.

¹⁴ Richard B. H. Lewis: Desert Storm – JFACC problems associated with battlefield preparation. U.S. Army War College, Study Project, 1993. <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a264043.pdf> (Letöltés időpontja: 2021. 03. 18.)

¹⁵ Marine Central Command Component.

az átadandó bevetések számát. A légi parancsnokság (JFAC¹⁶) elemzői azonban felfedezték, hogy a tengerészgyalogság AV-8 és F/A-18 típusú repülőgépeinek a harcokcsik és a tüzérségi eszközök elleni egy bevetésre számolt sikeres fegyveralkalmazása – főleg a légierő A-10 csatarepülőinek hatékonyságához viszonyítva – jóval az elvárt szint alatt volt. A jelentések alapján a teljes művelet időszakában a légierő összesen 5400 db Maverick rakétát (ebből 4600 db-ot A-10-ről indítottak) és 3800 db GBU-12 lézervezérlésű siklóbombát használt el. Ezzel szemben a tengerészgyalogság esetében kevesebb mint 100 db lézerrányítású AGM-65E Maverick rakéta indításáról beszélhetünk. A bevetésszámokat is figyelembe véve a tengerészgyalogság hatékonysága még így is kb. 1/3-a volt a légierő hasonló mutatóinak. Ezek alapján a tengerészgyalogság repülőgépeit hatékonyabban lehetett volna alkalmazni más, statikus, például légvédelmi vagy infrastrukturális célpontok ellen. A légierő így felszabaduló eszközeit a MARCENT felelősségi területén található harcokcsik és tüzérségi célok ellen lehetett volna hatékonyan alkalmazni. Ennek a problémának a hosszú távú hatása az volt, hogy a szárazföldi műveletek megkezdése előtt a tengerészgyalogsággal szemben álló iraki erők harcértéke még mindig 78% feletti volt, szemben a szárazföldi parancsnokság (ARCENT¹⁷) 45%-os mutatójával.

A *Black Hole* már három héttel korábban jelezte a problémát Schwarzkopf tábornoknak, aki csak annyit mondott, hogy a MARCENT előbb-utóbb segítséget fog kérni, ami meg is történt. A bevetési jelentések folyamatos nyomon követésének köszönhetően a légierő tervezőit nem érte váratlanul a kérés, és sikerült az iraki erők harcértékét a szárazföldi műveletek megkezdéséig 59%-ra csökkenteni. Ez az eset jó példája annak a régi gondolkodásnak, miszerint a haderőnemeknek a többi haderőnem segítségével nélkül mindenáron egyedül, a saját eszközeikkel kell végrehajtaniuk a feladataikat. Csak akkor kérnek segítséget, ha már nagy a baj, de ekkor már nehéz erőforrásokat átcsoportosítani. A sikertelen vagy lassú átcsoportosítás eredménye pedig többek között az a tévhit, hogy a „légierő nem elég rugalmas”.

Problémát okozott továbbá, hogy az ARCENT által összesített iraki harcértékadatok nem fedték a valóságot. John Yeosock tábornok, az ARCENT parancsnoka 15 nappal a légi műveletek megkezdése után azt jelentette, hogy a Köztársasági Gárda harcértéke 99%-os, ami azonban a hat hadosztályából három ellen F-16 és B-52 típusú repülőgépekkel végrehajtott 4500, illetve 360 bevetés után elég hihetetlennek hangzott. A tábornok szerint a légierő túl sok erőforrást pazarolt a stratégiai célpontokra, a vele szemben álló iraki erőket pedig nem gyengítette meg eléggé. Ez olyan bizalmi problémát okozott, amit a műveletek befejezéséig sem sikerült feloldani. A probléma gyökere abban rejlett, hogy az ARCENT a csapások hatékonyságának értékelésére (BDA¹⁸) más eljárást alkalmazott, mint a JFAC. Csak a képi és az elektronikus felderítési, valamint kizárólag az A-10 repülőgépek pilótái által leadott jelentéseket (MISSREP¹⁹) vették figyelembe az értékelések elkészítésénél, más koalíciós légicsapások MISSREP-adatait nem. Emellett kizárólag a harci eszközök (harcokcsik, tüzérségi eszközök, páncélozott harcjárművek) megsemmisítése esetén számoltak a harcérték csökkenésével. Vezetési pontok, logisztikai bázisok megsemmisítését nem tekintették harcértéket csökkentő tényezőnek.

A JFAC a hatékonyság és a felderítési adatok növelése érdekében változtatott az F-16 repülőgépek bevetési profilján, hogy meggyőző adatokkal tudjon szolgálni az ARCENT ré-

¹⁶ Joint Forces Air Component.

¹⁷ Army Component Central Command.

¹⁸ Battle Damage Assessment.

¹⁹ Mission Report.

szeré. Növelték az F–111, F–15E és A–6 repülőgépek éjszakai bevetéseinek a számát is. Hosszas huzavona és győzködés után a bemutatott bizonyítékok hatására az ARCENT elfogadta a nem A–10-es bevetések utáni MISSREP-eket is, de csak akkor, ha az adott repülőegység összekötője is megerősítette azt írásban. Mivel a haditengerészet szerint a MISSREP pont erre lett kitalálva, és nem voltak összekötőik az ARCENT-nél, az A–6 típusú repülőgépek találatait továbbra sem vették figyelembe a BDA elkészítésénél.

A BDA-k körüli problémát tovább mélyítette, hogy katonai és civil hírszerző szervezetek (DIA,²⁰ CIA²¹) szerint az iraki erők harcértéke korántsem csökkent olyan mértékben, ahogy azt a CENTCOM vélte. Ezzel nemcsak a tervezett szárazföldi műveletek megkezdését késleltették, de az ARCENT, a MARCENT és a JFAC felderítő- és elemzőállományának a szaktudását is megkérdőjelezték. Mint később kiderült, az elemzők leterheltsége és a fel dolgozandó adat mennyisége miatt a DIA és a CIA adatai sem voltak pontosak.

Legvégül mindenképpen érdemes megvizsgálni egy, a szárazföldi műveletek végrehajtása során felmerült koordinációs problémát is. A normál koordinációs eljárásnak megfelelően a légi és a szárazföldi műveleteket dekonfliktálni kell. A szárazföldi erők felelősségi területén csak a helyi parancsok engedélyével lehet légi műveleteket végrehajtani. Ennek érdekében egy ún. koordinációs vonallal (FSCL²²) választják szét az ellenség irányában a felelősségi területeket. Ezt általában úgy határozzák meg, hogy figyelembe veszik a területen tevékenykedő helikopterek és tüzérségi eszközök hatótávolságát, a domborzati viszonyokat és a műveleti tempót. A Sivatagi Vihar esetében is így jártak el, egy esetben azonban előfordult, hogy az ARCENT 50 mérfölddel előrébb tolta az FSCL-t, mint amit ellenőrizni tudott, és abban a hirtelen senki földjévé váló sávban több iraki egység tudott észak felé elmenekülni.

A JFAC NAPJAINKBAN^{23, 24}

Az eredeti elképzelés alapján a JFAC nem lett volna más, mint az Összhaderőnemi Erők Légi Komponense, vagyis a műveletre kijelölt erők mindazon része, amelyek az összhaderőnemi műveleti terület (JOA²⁵) légi dimenzióját használja a feladatok végrehajtása során. A NATO mai értelmezése azonban ennél enyhébben fogalmaz, ami nagyban köszönhető az amerikai ráhatásnak. (Az amerikai doktrína a vezető személyére még mindig a JFACC kifejezést preferálja, de az egyszerűség kedvéért a továbbiakban a NATO-ban elfogadott COM JFAC²⁶ megnevezést fogom használni.) Az amerikai haderőben a haderőnemek továbbra is nagyon erősen elkülönülnek egymástól, és sokszor még a látszatát is próbálják kerülni annak, hogy bármi közük lenne egymáshoz. Ezért ott szinte elképzelhetetlen, hogy a szárazföldi erők helikopterei és a légierő vadászrepülőgépei egy parancsnokság alá kerüljenek.

²⁰ Defense Intelligence Agency.

²¹ Central Intelligence Agency.

²² Fire Support Coordination Line.

²³ AJP-3.3 – Allied joint doctrine for air and space operations. Edition B, Version 1, April 2016, NSO. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/624137/doctrine_nato_air_space_ops_ajp_3_3.pdf (Letöltés időpontja: 2021. 06. 22.)

²⁴ Joint publication 3-30 – Joint Air Operations, 25 July 2019. U.S. Joint Chief of Staff. https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/jp3_30.pdf (Letöltés időpontja: 2021. 06. 22.)

²⁵ Joint Operations Area.

²⁶ Commander JFAC.

Az amerikai nézetekkel összhangban a legújabb NATO-doktrína szerint egy művelet főparancsnoka (JFC) jogköröket és erőforrásokat ad az általa kijelölt COM JFAC kezébe az összhaderőnemi célok elérése érdekében. Mivel elméletben – a művelet jellemzőinek függvényében – a kijelölt COM JFAC bármely haderőnem parancsnoka lehet, ezért a NATO- és az amerikai doktrína is egyértelművé teszi, hogy a COM JFAC a hatáskörébe rendelt erők felett milyen műveleti/harcászati vezetési és irányítási jogkörökkel rendelkezik. Ennek oka a különböző komponensparancsnokok érdekeinek és feladatvégrehajtó képességüknek a védelme. Tehát ha a szárazföldi parancsnoknak helikopterekre van szüksége a saját feladatainak a végrehajtásához, akkor azokat biztosítani kell a számára. A probléma akkor alakulhat ki, mikor a parancsnokok elkezdik „bepárizolni” az erőforrásokat arra az esetre, ha később szükség lenne rájuk. Ekkor fordulhat elő az, hogy az erőforrások hatékony felhasználása nem valósul meg, és az egyes egységek leterheltsége közötti különbségek megnőnek, vagy nem áll rendelkezésre az adott feladat biztonságosabb vagy hatékonyabb végrehajtásához szükséges eszközmennyiség.

Az amerikai doktrína már eleve alacsonyabb harcászati irányítási (TACON²⁷) jogkörrel ad az átalárendelt erők felett a COM JFAC kezébe, míg a NATO az ennél a jóval magasabb műveleti irányítási (OPCON²⁸) jogkört biztosítja. Mindkét esetben előfeltétel a JFC által jóváhagyott és csak általa változtatható előzetes erőforrás-elosztás (*apportionment*), amit előzetes komponensszintű egyeztetés után a COM JFAC készít el és terjeszt fel. Ha szigorúan vesszük a vezetés-irányítási jogkörök értelmezését, akkor a TACON nem tartalmazza a feladatszabás (*tasking*) jogkörét, csak a feladat-végrehajtás közbeni, az adott feladatra vonatkozó irányítási (*mission control*) jogkört.

A NATO-doktrína ugyan egyértelműen meghatározza, hogy a COM JFAC által kiadott ATO minden, az adott JOA légterében repülést folytató légi járműre vonatkozik, és tartalmaznia kell a nem a JFAC alárendeltségében feladatot végrehajtó repülőket is, a valóságban ez csak az esetek nagyon kis részében valósul meg olyan mértékben, ami biztosítaná a műveletek hatékony és biztonságos végrehajtását. Sokan még mindig csak egy koordinációs elemként tekintenek a JFAC-ra, amely a különböző haderőnemek repülőerőinek tevékenységét hivatott összehangolni. Ezzel szemben a JFAC feladata – a JFC által meghatározott célok elérése érdekében – többek között a légi műveletek tervezése, irányítása, koordinálása, valamint a szárazföldi és a haditengerészeti légi műveletek integrációja az összhaderőnemi légi műveletekbe. Ez az integráció magában foglalja a szükséges légterek tervezését és dekonfliktálását,²⁹ egységes kommunikációs terv kiadását és az összhaderőnemi légi műveletek folyamatos nyomon követhetőségének biztosítását.

ÖSSZEGZÉS

Bár a vezetés-irányítás szempontjából már az idézett, 1943-ban kiadott amerikai kézikönyv is egyértelműen szétválasztja a szárazföldi és a repülőerőket, ennek ellenére – a haderőnemek közötti máig fennálló egyfajta rivalizálás és a nagy háborúkban szerzett tapasztalatok rövid időn belüli „elfelejtése” miatt – az összhaderőnemi együttműködés még mindig nem tökéletes. A légi és a szárazföldi csapatok külön-külön repülőerőkkel történő ellátása ugyanannak a

²⁷ Tactical Control.

²⁸ Operational Control.

²⁹ A légi műveletek tervezésénél térben és/vagy időben elkülönített, dedikált légterek kijelölésével biztosítják, hogy a különböző típusú műveletek ne akadályozzák egymást és/vagy ne legyenek veszélyesek egymásra.

folyamatnak a következménye, amely az amerikai haditengerészet és a tengerészgyalogság elkülönült repülőerőinek létrejöttét is generálta. A haderőnemek parancsnokai – a tapasztalatok alapján jogosan – nem szeretnek függeni egy másik haderőnemtől támogatásától. A Sivatagi Vihart megelőző és az azt követő háborúk tapasztalatai alapján azonban elmondható, hogy ez egy nagyon költséges és egyáltalán nem hatékony megoldás. Egy nagyobb ország gazdasága talán még elbírná a képességek ilyen módon történő duplikálását, de egy Magyarországhoz hasonló méretű ország számára semmiképpen nem követendő példa.

Mint látható, az utóbbi 30 évben a JFAC, mint elv alkalmazása jelentősen nem változott, de mára szerves részé vált a szövetséges és nemzeti gondolkodásnak. Pozitív változásnak tekinthető, hogy a technikai fejlődésnek köszönhetően a kommunikáció egyre könnyebb és hatékonyabb. A haderőnemek parancsnokságai az esetek többségében közös hálózaton dolgoznak és egységes szoftvereket, adatbázisokat használnak. Az információ megosztása és feldolgozása soha nem látott mértékben fejlődik. A felderítőeszközök száma jelentősen megnőtt, a biztosított adatok mennyisége és minősége összehasonlíthatatlan a 30 évvel ezelőttivel. Továbbra is probléma azonban a megfelelően képzett állomány biztosíthatósága, bár a mesterséges intelligencia már az ajtón kopogtat.

Egy elv, egy rendszer kidolgozása és alkalmazása csak és kizárólag az adott pillanatban, korszakban élő emberek hozzáállásán, az új dolgok befogadásának képességén múlik. Az előző évszázadban a katonai erő szoros kapcsolatban állt a személyes hatalommal. A katonai vezetők sokszor hatalmi eszközként kezelték a rájuk bízott erőket. A mai modern felfogás szerint egy katonai vezető nem hatalmat, hanem felelősséget és feladatot kap, a felelősséget pedig sokkal könnyebben tudjuk megosztani, mint a hatalmat. Ez az új gondolkodás hozhatja meg azt a változást, hogy az egyes haderőnemek parancsnokai nem hatalmi kérdésnek fogják tekinteni egy háború megvívását, hanem hatalmas felelősségnek.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- AJP-3.3 – Allied joint doctrine for air and space operations. Edition B, Version 1, April 2016, NSO. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/624137/doctrine_nato_air_space_ops_ajp_3_3.pdf
- Correll, John T.: *The Billy Mitchell Court-Martial*. Air Force Magazine, 01. 08. 2012. <https://www.airforcemag.com/article/0812mitchell/>
- Correll, John T.: *The Strategy of Desert Storm*. Air Force Magazine, 01. 01. 2006. <https://www.airforcemag.com/article/0106storm/>
- Grant, Rebecca: *Trenchard at the Creation*. Air Force Magazine, 01. 02. 2004. <https://www.airforcemag.com/article/0204trench/>
- Hurle, Alfred F.: *Billy Mitchell: Crusader for Air Power*. Midland Books: No. 180, 2006.
- Joint publication 3-30 – Joint Air Operations, 25 July 2019. U.S. Joint Chief of Staff. https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/jp3_30.pdf
- Lewis, Richard B. H.: *Desert Storm – JFACC problems associated with battlefield preparation*. U.S. Army War College, Study Project, 1993. <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a264043.pdf>
- Olsen, John Andreas: *John Warden and the Renaissance of American Air Power*. Washington D.C., Potomac Books, 2007.
- US Army Field Manual 100-20 – The Command and Employment of Air Power, 1943. Chapter 1, Section I, Relationship of forces.